

Ahozko hizkuntzatik abiatuta pozik eta gustura irakurtzera

Iñaki ZUBELDIA

Haurraren lehen urteak

Bizitzako lehenengo urteak funtsezkoak dira haurrarentzat, gero hazkunde orekatu bat izan dezan. Jalo ondorengo lehen urte hauetan haurrak dena hartu eta barneratzen du. Belaki bat bezala da, kanpoko estimulu mota guztiak zurrupatzen ditu: estimulu afektiboak, ukimenezkoak, entzumenezkoak, ikusmenezkoak... Aldi berean, mugimendu ahalmena lortzen doan neurrian, guztiz aktiboa da eta ez da geldi egoten; gauzak haztatu, ukitu, ikusi, zupatu eta eskuartean erabiltzen ditu. Geroxeago, lauhankan hasiko da espazioarekin eta distantziarekin esperimintatzen. Hau dena oso garrantzitsua da haurrarentzat, honela bizitzarako esperientzia sentso-rialak, mugimenduzkoak, espazialak hartuko baititu eta balta ere gauzen kualitateak, kolorea, leuntasuna, gogortasuna, tenperatura... ezagutzen joango da.

Haurraren adimena oso malgua da eta, esperimintazioa dela medio, gauzel buruzko oinarriko ezagutzak jasotzen joango da, kanpoko munduari buruzko eta *bere buruaz* kanpoko ezagutzak antolatzen.

Bere inguruan hau dena gertatzen ari den bitartean, haurra bera inguratzen eta babesten duen mundu afektiboaz jabetzen joango da eta honek atsegín eta ziurtasun izugarria sorraraziko dio. Amaren figura jaiotza beretik guztiz funtsezkoa da haurrarentzat. Bularra ematearen bitartez amaren eta haurraren artean sortzen den lotura guztiz

sakona eta goxoa da. Lotura honek haurrari lasaltasuna, oreka emozionala, asetasuna... ematen dio.

Haurrak gurasoen eta beraren artean sortzen ari den maitasun komunikazio hori nabaritzen du eta badaki komunikazio hori laztan, musu, besarkatze eta kontaktu fisikoaz haratago zabaltzen dela, hitz solte, esaldi labur, onomatopela, errima goxo eta haur kanta ezti eta samurretara hedatuz.

Gizatiar gehienok erabiltzen dugun hizkuntz eta komunikazio hasiera berezi hau haurrarentzat oso atsegina eta pozgarria da, gurasoen eta etxeko guztien maitasuna eta arreta beregan biltzen direla bai baitaki haurrak eta bera da bere inguruan mugitzen den mundu osoaren ardatza. Arlo honetan ez dugu beldurrik eduki behar, ematen dugun maitasuna gehiegizkoa denentz, maitasun gehiegizkoaren bekaturik ez baitugu sekula egingo, eta maitasun faltarena, aldiz, konturatu gabe egin genezake.

Lehenengo hitzak ahoskatzen hasten denean, zerbait ulertzen diotela konturatzen bada, haurrak izugarriko garaipena eta poza sentituko du, ahozko komunikazioa ezartzeko gai dela sentitzen hasiko baita. Eta une horretatik aurrera ahaleginak eta bi egingo ditu pertsona helduek uler diezaloten, bere mezuak ulertarazteko gai dela konturatzen baita.

Pixkana-pixkana hitz jokoak, ahokorapiloak, abestiak... ikasten joango da eta hau dena beretzat atsegin iturri agortezin bihurtuko da.

Haurrentzako hitz jokoak eta abestiak euskaraz

Hona hemen haurrei gustatzen zaizkien hitz joko eta abesti batzuk euskaraz

Honek txotxak bildu,

honek sua egin,

honek arrautzak prejitu,

honek pixka bat probatu,

eta pikaro zatar honek den-denak tragatuuu. Aaggg!

—Berriz, berriz... —esango dute haurrek pozaren pozez.

Arre arre mandako
bihar Tolosarako
etzi Iruñarako
handik zer ekarriko
zapata ta gerriko
haiek zeinentzako
Ainhoarentzako.

Txintxilin borda
serora non da
kanpaiak jotzen
ari omen da,
tilin talan
tilin talan
tilin talan...

Etorri gera txin
anglo manatxin
txirripristin txirripristin
Janire musuzikin.

Eraglozu eskutxoari,
eskutxo txiki politari,
lehenik batari, gero besteari,
eskutxo txiki politari.

Akerra burdu-burdu,
errapean llo-llo,
adarretan hosto,
pin-pin larrera.

Behin omen zan zantar bat
egin omen zun puzkar bat
hura zeinentzat?
Aurrena barre edo hitz egiten duenarentzat?

Arriola, marriola, kin, kuan, kin,
portan zela, portan min,
arrixamalet, marrisamalet,
kirun, karun, pekl

Bilin bolo bolaixo
atxari ura darixo,
sagartxuari mustixo
sagartxuari mustixo,
akerrak dantzan,
idiak exan,
astuak danbolina jol

Xixilli putxilli
txakurak urdaia jan din
pixka-pixka bat utzi din
ojala dana jan balinl

Xia, xia,
neska zaharraren fantasia
hartzen badinat llatia
erreko dinat ipurdial

Baga, biga, higa,
laga, boga, sega,
zal, zoi, bele,
arma, tiro, pun.
Txirristi, mirristi,
gerrena plat
olio zopa,
kikili salda,
urru,
edan edo klik
ikimilikiliklikl

Atxa, mitxa, zilarra,
joan joan oilarra
ardi beltzen bilara
o pitxon biribilton
txin, txan, txon.

Haurtxo txikia sehaskan dago
zapi txurian txit bero
amonak diño: Ene potxolo,
egin zazu bai looooo...

Bat eta bi
 hiru eta lau.
 Amak uretan
 sartu nau.

Bi ta bi, lau ta
 beste bi, sei.
 Amak etxetik
 egin dit dei.

Sei ta lau, hamar,
 ta hamar, hogei.
 Mork kontu egin
 lore hauet?

Hogei bosteko,
 ehun zuzen.
 Gure bildotsak
 denak gizen.

Elurra mara-mara ari du
 zuritu du mendian
 arditxoak sartu dira
 hotz-hotzik
 txabol, txabol zaharrear.

Nik badaukat bildots txiki bat
 hemen sehaskatxoan
 baina hau jango dun otsorik
 ez da sortu munduan.

Dira dira
 zezenak dira
 beltz-beltzak dira
 adarrak motzak
 punta zorrotzak.
 Harrapatzen bazaitu
 harrapatzen bazaitu
 jota bertan hilko zaitu
 jota bertan hilko zaitu.

(Aldapeko sagarraren... abestiaren doinuarekin kantatzeko.)

*Arre-arre, zalko-zalko, erratza gainetan
akelarrera djoaz sorginak aidetan
hodel guztien azpitik
sasi guztien gainetik,
txirulirulli, txirulirulli,
jentiletako denborak ote itzull.*

*Bagerala, ez gerala, mutil eta neska,
nunahitik han biltzen dira egitera festa
mila ta bostehun sorgin
dantzari Zugarramurdin,
txirulirulli, txirulirulli,
hango oihu, iskanbila eta karraxil*

Hizkuntz jolas eta haur kanta hauek denak haurraren sentsibillitate poetikoa esnatzera datoz, umeak hitz jokoek daukaten erritmoa, abestien errimak, hitzekin eskaintzen zaizkion jolas atseginak... denak jasotzen baititu eta konturatzen da askotan jolas horietako protagonista bera dela.

Adin hauetan ume asko haurtzaindegietara joaten da eta han hasten da euren sozializazioa, beste haurrekiko harremana, besteekin komunikatu beharra. Bi urterekin umeen gehiengo handi batek eskolarizazioa hasten du Euskal Herrian. Bai haurtzaindegietan eta bai bestelako eskolarizazio zentruetan umeek jolas eta abesti politak eskaintzen zaizkie, askotan barruan istoriotxo bat daramatenak eta haurrei izugarri gustatzen zaizkienak. Hona hemen batzuk:

*Pintto, Pintto gure txakurra da ta
Pimitto, Pintto bere izena du,
txuri-beltza da ta ez du kozka egiten
begi bat ixten du jolastu nahi badu,
txuri-beltza da ta ez du kozka egiten
begi bat ixten du jolastu nahi badu.*

Edo:

Uztaiak gora gora
lurretik zerura,
jira alde batera eta gero bestera.
Ta behera behera behera
ta behera behera bai,
uztai barruan preso gelditu naiz orain.

Ranroberran pu-pu-pu-pu-pu-pu-pu-pul
Ranroberran pu-pu-pu-pu-pu-pul

Edo beste hau:

John Brown indio txiki bat zen.
John Brown indio txiki bat zen.
John Brown indio txiki bat zen.
Indio txiki bat zen John.
Txiki bat, bi txiki, hiru indio txiki,
lau txiki, bost txiki, sei indio txiki,
zazpi txiki, zortzi txiki bederatzi indio txiki,
hamar indio txiki...

John Brown...

Edo...

Txantxibirin txantxibirin gabiltzarian
Elorrioko kalean...
hamalau atso tronpeta jotzen
zazpi astoren gainean.
Astoak ziran txikiak eta
atsoak berriaz handiak
nola demontre konpontzen ziran
zazpi astoren gainean.

Ipuinen mundura hurbiltzen

Ipuin xume-xumeak ere kontatzen zaizkie haurrei, Ipuinaren eskema edo barne egitura izan daitekeena ezagutzen Joan daitezen. Hona hemen eredu batzuk:

Bazen behin amona mantal-luze txintxo bat. Bere hegoak zuri-zuriak ziren.

Egun batean marrubiak bilatu eta jan eta jan aritu zen, tripa bete arte. Gero lo hartu zuen. Esnatu zenean, bere hegoak gorria-gorriak ziren, puntu beltz batzuekin apainduta.

Eta horrelaxe geratu zen betirako. Ordutik aurrera amona mantalgorri deitzen diote.

Beste eredu bat:

Bazen behin tximeleta itsusi bat. Zelai batean bizi zen triste-triste, itsusia zelako.

Egun batean lorategi batera joan eta txoratuta geratu zen halako lore ederrak ikustean. Negar egin zuen bera hain itsusia zela ikusita. Eta malkoekin loreak busti egin ziren eta lore bakoitzari bere koloreko tinta atera zitzaion. Tximeleta, konturatu gabe, tinta haletan busti zen eta oso kolore politak hartu zituen.

Handik aurrera tximeleta hura denetan politena izan zen eta oso pozik bizi izan zen.

Azken adibide bat:

Bazen behin matxinsalto goseti bat. Kilkerrarekin eta inurriarekin batera bizi zen belar berdez beteriko zelai batean.

Egun batean kilkerra kantari ikusi zuen eta inurria ogi-puskak bizkarrean eramaten. Berari ere gose handia egin zitzaion eta jan bila joan zen. Belar artean berdez margoturiko muelle txiki eta indartsu bat ikusi zuen. Eta pentsatu zuen halako forma arraroa zeukan gauza berde hura izango zela hango belarrik goxoena, eta jan egin zuen. Laster hasi zen saltoak ematen. Hasieran kilkerrak eta inurriak barre egin zioten, baina gero inbiriria hartu zioten. Zelako salto bikainak ematen zituen matxinsaltoak.

Eta geroztik beti saltoka dabil. Eta bera da zelaiko zomorroen artean saltaririk onena. Zomorroen olinpiadetan berak irabazten ditu beti jauzi mota desberdinetako proba guztiak.

Era honetan, ia inkontzienteki, haurra kontakizunen, historien eta Ipuinen munduan sartuko da. Eta Ipuinak entzuteko egarria piztuko zailo. Egia esan hasieran ahoz kontatutakoak bizilagok egingo zaizkio eta hauek nahiago izango ditu, baina gerora irakurritakoak ere gustura entzungo ditu, behar bezalako intonazio eta bizitasunarekin irakurtzen bazailzkie.

Sara C. Bryantek, haurren psikologia hain ondo ezagutzen duen emakumeak, liburu zoragarri bat dauka "Ipuinak kontatzeko artea" izenburua duena eta bertan honelako gauzak esaten ditu Ipuinei buruz:

«Zer da Ipuina? Ipuina, batez ere eta funtsean, arte obra bat da, eta bere zeregin nagusia bide artistikoetatik barrena ibilkiko da... (...)

Narrazio eder baten egitekoa, estatua edo margolan eder batena bezalaxe, atsegina ematea da. Bizitzaren prozesuaren barruan bere eginkizuna alaitasuna eskaintzea da. Eta alaitasunak sortzen duen ondorioa izpirituaren esnatze horixe da, benetan ederra den edozeren aurrean pizten den pertzepzio hori. (...)

Arte obra bat da narrazioa eta umeari eskain diezalokeen zerbitzurik handiena edertasunaren sentimendu eternalera deli egitea da. Honen eraginez gizakion arima aurkikuntza berrietara bultzatua sentitzen da, aurkikuntza hauek lagunduko baltote garapen armoniatsu bat izaten.»

Eta, honetaz gain, Ipuina bizitzarako irakaspen bat da. Bizitzako zailtasunak eta gorabeherak islatuta aurkitzen dituzte Ipuinetan eta hurrek beren bizitzarekin lotzen dituzte kontakizun hauek. Ipuinen munduan egoera eta pertsonaia fantastikoak ikusten dituzte, bizitza bera bezain egiatzkoak diren arriskuak eta etsalak, baina hauetatik onik ateratzeko gai diren pertsona indartsu eta bizkorak ere badaudela ikusten dute. Ametsetak leku zoragarrietara bidaiatzen dute Ipuinen bitartez, gauza harrigarriak gerta daitezkeen tokietara. Euren

fantasiak ez dauka mugarik eta maitagarri, ogroz, sorginez, aztiz, mamuz, galtzagorri, iratxo... elikatzen da.

Sara C. Bryant-ek honela dio:

«Uste dut esan daitekeela umeek biziki maite dituztela maitagarrien ipuinak, eta hori bera bakarrik nahiko arrazoi da beste batzuen bila ibili beharrik ez izateko. (...)

Atea itx lezaiozue eta herentzia eskubidez zor zalon zerbait kenduko diozue umeari, antzinako umeekin elkartzen duen eta bere beharrei hainel bezalaxe erantzuten dion zerbait garrantzitsua lapurtuko diozue.»

Horregatik oso garrantzitsua da umeen bizitzako lehen urte hauetan ipuin mitologikoak eta miresgarriak kontatzea (Tartalo, sorginak, maitagarriak, laminak, jentilak... eta antzeko pertsonalak azaltzen dituzten ipuinak), baita ere animalien ipuinak, alegiak, parabolak..., pertsonaia herrikoiak kontakizunak (Fernando amezketarra, Fernando plaentxiarra, Mattin Mottela, Juan Soldau...), ogroen, herensugeen, trollen, iratxo... ipuinak.

Laburbilduz esan genezake Perrault, Grimm Anaiak, Andersen, Barandiaran, Azkue, Mayl Ariztia, Jose Mari Satrustegi, Juan Manuel Etxebarria eta antzeko biltzaileek jasotako ipuinak guztiz gomendagarriak direla, gure arbasoengandik datorren ondare izugarri aberatsa delako, herriaren memorian betiko galduta gelditzeko arriskutik salbatua izan dena.

Zazpi-zortzi urtetik aurrera kontatzeko ipuinen zerrenda zabalzen eta aberasten joan gintezke beste herrialde batzuetako ipuin herrikoiak erantsiz: Afanasiev-en "Ipuin errusiarrak", Anparo Takahashi-ren "Ipuin japoniarrak", Theanetorens-en "Ipuin irokiarrak", Txinako ipuinak, Afrikako ipuinak...

Euskal idazleen ipuinak eta kritikoek eragina

Eta gaur egun euskal idazleek idatzitako ipuin moderno dexente dauzkagu umeentzat atsegin iturri direnak. Ni hemen ez naiz hasiko izenak ematen edo liburuak gomendatzen, neu ere parte interesatua baldin eta gainera min handia egin da eta egiten da oraindik ere, kritikoek askotan euren gustuko liburuak gomendatzen dituztelako,

gogoan izan gabe umeek beren gustuak dituztela eta askotan ez datozela bat helduen gustu eta zaletasunekin. Modu honetan, mota bateko liburuen irakurketa bultzatzen ari dira, helduentzat interesgarria izan daitekeena, baina umeentzat batzuetan aspergarri ere gertatzen dena. Eta bide batez, beste zenbait liburu eta estilo interesgarriren esparruak ixten dira, haurrentzat atsegin iturri diren liburuak gutxietsiz eta baztertuz. Eta zerbait okerragoa ere gertatzen da oraindik: egile eta kritiko batzuen arteko kamarilak, autore konkretu batzuegana hurbiltzen diren kritiko eta zuritzalle erdi-profesionalak, autore gutxi batzuk eta hauen obrak bakarrik sistematikoki promotionatzen dituzten sasi-jakintsuak. Horregatik, helduen artean bakarrik egindako zerrendez ez zaitezte gehiegi fida eta ez itzazue zerrenda hauek gogoan har. Fida zaitezte gehiago umeen artean ahoz aho dabilzan liburuez, haur benetan gustatu baitzalzkie liburu horiek eta umeek ez baitaukate zeharkako interes gaiztorik.

Puntu honetan Karlos Linazasororen hitzak ekarri nahi ditut harira. 2001. urteko "Haur eta Gazte Literaturako Euskadi Saria" jaso ondoren esan zituen hitz hauek Karlosek:

"Nik ez dut inoliz oso gustukoa izan literaturaren mundua; hor dagoen mundu estraliterarioa kaka zaharra da, erdi ustelduta dago, taldetxoak, elkarren arteko faboreak eta halako giroa da ikusten dudana, eta, hortik kanpo ibili nahi izanez gero, oso gaizki duzu. Badago jendea leku estrategikoetan jarria eta zein ate jo badakiena."

Oso hitz gogorak dira, baina egiatzko egoera oso ondo azaltzen dutenak.

Eta lehen liburu gomendagarrien zerrendel buruz esan duguna hemen aipatzen diren influentzien eragin horren pean dago. Gauza oso kurioa gertatzen da zerrenda ofizial horietan: badaude autore batzuk beti oso liburu onak idazten dituztenak, baina gero oso on izate hori ez dator bat salmentak eta umeen gustuak esaten dutenarekin. Gainera badirudi autore horiek behin ere ez dutela huts egiten. Beti oso liburu onak egiten dituzte eta besteek behin ere ez dute liburu onik egiten, nahiz eta umeen oso gustukoa izan edo JUUL lehiaketan autore baztertu hauen obra lehen postuan azaldu. Futbolariak edo pilotariak huts galantak egiten dituzte, baina autore aurre-determinatu hauek behin ere ez dute hutsik egiten. Kritiko-zuritzalle

profesionalen aurreiritziek ez ote daukate zerikusirik auzi honetan guztian? Badira autore batzuk umeen eta gazteen oso gustukoak direnak, merkatuaren eta salmenten bermea dutenak, baina hauen libururik ez duzu ikusiko sekulan liburu oso gomendagarrien zerrendan kritikoa edo kritikoak ez baltaude liburu horien balioak edo alde positiboak aitortzeko prest. Eta izugarritzko egurra ez badizute ematen, galtzerdi!

Dena dela, kritiko eskuzabalagoak ere badaudela aitor dezadan, "honek denok zaku berean sartzen al gaitu?", norbaitek esan baino lehen. Bada gure artean liburuen alderdi positiboa baloratzen dakien kritikorik ere, zorionez. Baina aldizkari edo egunkariren baten kasuan gertatzen da hori, eta honek ez du kritika "ofizialak" duen indarririk. Hala ere eskertzekoa da obra baten alderdi ona ere ikusten eta apreziatzen dakien jendea badagoela jakitea.

Hala ere, berriro esan nahi dizuet ez zaitezela fida helduen artean bakarrik egindako zerrendez eta, zerrenda horrek "ofizial" kutsua badauka, gutxiago oralndik. Fida zaitezte gehiago umeen artean ahoz aho dabilzan liburuez eta andereño-irakasleek duten esperientziatz. Honek ez du esan nahi liburu onak, nahiz eta batzuetan umeen oso gustukoak ez izan, gomendatu behar ez direnik. Ikasleek erakutsi egin behar zale gauza ederrak apreziatzen, batzuetan edertasun hori apreziatzeak esfortzu berezi bat eskatzen badu ere. Honaino, ados! Eta urrutiago joateko ere, prest. Baina, gaur egun Euskal Herrian ematen ari den bazterketa kontzientea?, interesatua?, inkontzientea?... onartzeko prest inola ere ez!

Umeen gustua, gainera, handitzen doazen heinean, dibertsifikatzen doa. Horregatik irakurgetan ere umeen gustu desberdin eta ugari horri erantzuten salatu behar dugu. Irakurzaletasuna norberaren zaletasunekin batera joango da edo, bestela, itozteko arriskuan jarriko dugu.

Umeak normalean badaki zer gustatzen zalon. Agian ez du jakingo hitz zehatzekin azaltzen. Baina, badaki halako eta halako liburuak bihotzeraino iristen zaizkiola eta poz ezkutu bat ematen diotela. Badaki, txundituta uzteaz gain, beste mundu batzuetara eramaten dutela liburu horiek eta han abentura, fantasia, umorea, ironia... eta bizipen harrigarriak aurkituko dituela bere gozamenerako.

J.K. Rowling-en kasu harrigarria: Harry Potter

Esaten ari garen honen guztiaren eredu da J. K. Rowling anderearen kasua. Emakume hau da Harry Potter-en sortzailea. Hogeita zortzi urte inguruko emakume gaztea zen, banandua, eta Jessica izeneko neska txiki baten ama, eta bizirauteko ere arazo larriak zituen. Manchester-etik London-erako bidala luze batean bururatu zitzaion Harry Potter-en historia idaztea. Buruan egosten ibili zuen denbora batean mago ikasi nahi zuen mutilaren historia eta, egoki iruditu zitzaionean, idazten hasi zen. Baina ez pentsa horretarako ere erraztasunik izan zuenik. Bueno, neurri txiki batean bai. Edinburgon bizi zen etxe xaxtar batean, xaguak lagun zituela, eta handik kafetegi apal batera joaten zen, etxeko berogailua ordaintzeko ere dirurik ez zeukalako. Bera mahai batean esertzen zen eta bere alabatxoak alboan lo edo eserita zuela, Harry Potter-en historiak idazten zituen bururik altxa gabe, alboan jendea zuela. Kafe bat bakarria hartzen zuen, bere poltsikoak ez baitzion gehiagotarako ematen. Eta jendea kafetegitik joandakoan, berak han jarraitzen zuen, oraindik, idazten. Tabernako nagusiak hain lanpetua eta hain apala ikusten zuen, non lanean uzten baitzion bakean, tabernan egiten zuen gastu apurragatik protestarik egin gabe. Hauxe izan zen J. K. Rowlingek eduki zuen laguntzatxo, tabernako nagusiaren pazientzia. Eta hortik obra iraultzaile bat sortu zen, mundu osoko umeak aztoratuko zituen pertsonala zoragarria. Baina editoreel kostatzen egin zitzaion konturatzea, J. K. Rowling ez baitzen ospetsua, ez zen idazle goraiatua eta gainera emakumea zen. Hori esan zioten eta hiru argitaletxetan atzera bota zioten originala. Oker ez banago Bloomfield argitaletxea izan zen Harry Potter argitaratu ziona. Baina, badaezpada ere, liburuan J. K. Rowling jartzeko erregutu zion, izenaren inisialak bakarrik, Joanne Kathleen izen osoa jartzen bazuen, argi geratuko zelako emakumea zela eta ez omen zuelako arrakastarik izango. Hortik aurrerakoa badakizue. Liburuaren milioika eta milioika ale salduta mundu osoan zehar. Dagoeneko lau liburu idatzi ditu, hasieran pentsatutako zazpi haletatik, eta badirudi bosgarrena ere aurreratua daukala. Ehun milioi liburutik gora saldu dituela kalkulaten da eta 42 hizkuntzataratu gutxienez itzuli da bere obra, horien artean euskara eta txinera daudelarik. Eta hasieran baztertua izan zena, ezezaguna eta emakumea zelako, orain amalerarik gabeko diru iturri eta miresmezez beteriko pertsona bihurtu da J. K. Rowling emakumea. Eta idazle

askori Itxaropena berpiztu digu, liburuak oraindik ere umearen gozamen eta zoramen Iturri izan daitekeela erakutsi baitugu, umeak haurzaroko paradísura eramanez eta han idazleak sortutako abenturen eta mundu zoragarrien eraginez zoriontsu bihurtuz.

Nola piztu haurren irakurzaletasuna

Haurren gustuel buruz hitz egin dugu eta liburuak aukeratzera-koan haurren askatasuna errespetatzeaz ere bai, biharko egunean irakurle autonomoak izan daitezen. Baina norbaitek galdetuko du: Nola pizten da irakurzaletasuna? Ana Teberosky-k, Bartzelonako Unibertsitateko Psikologia Ebolutiboko Departamenduko zuzendariak, erantzun hauxe eman zuen antzeko galdera baten aurrean:

"Nola suspertzen da irakurtzeko eta idazteko ohitura umeengan? Alderantziz erantzun diezazuket. Emakume ikertzalle batzuek elkarrizketa bat egin zieten guraso inmigrante batzuei eta galdetu zieten ea Lehen Hezkuntzako lehen mailako umeei (6 bat urtekoek) libururik erosten al zieten. Eta haiek erantzun zuten ezetz, oraindik ez zekitelako irakurtzen. Irakurtzen ikasitakoan erosiho zizkietela. Objektu kulturalen kasuan (liburuak, paperak, arkatzak, margoak) logika guztiz alderantzizkoa erabili behar da, umeek erosi egin behar zaizkie liburuak oraindik irakurle ez direlako, irakurri egin behar zale berak irakurle autonomo ez direlako, eta arrazoi berberarengatik paperak ere aurrean jarri behar zaizkie marrazkiak egin ditzaten."

Gero galdetu zitoten: Zein da adinik egokiena haurren irakurzaletasuna esnatzen hasteko? Eta Ana Teberoskyk erantzun zuen:

"Bi urtetik hirura bitartean liburuak objektu bezala sar daiteke haurren munduan. Hiru urterekin gauza harrigarri bat gertatzen da, haurra konturatu egiten da liburuak zerbait esaten duela, bere aitaren edo amaren bitartez hitz egin dezakeela."

Beraz, bi edo hiru urterekin haurrei liburu xumeak irakurtzen has gaitezke, ilustrazio handi eta iradokiorrak dituzten liburuak eta haurrak kontakizuna ilustrazioen bidez jarral dezake aitak edo amak irakurtzen dion bitartean. Baina ipuinak ahoz kontatzeko gal izanez gero, intonazio egokia emanez eta emozioak azalduz, orduan ez

diezalogun plazer hori kendu umeari. Edo egunean zehar, lasal gaudenean, irakurketak egingo dizkiogu eta gaeuz, oherakoan, ipuinak kontatuko dizkiogu modu hunkigarrian.

Gai honi buruz zenbaiten iritzia entzutea interesgarria izaten da, gure ikuspegia zabalteko eta aberasteko.

Bernardo Atxagak honela dio: «Nire ustez, ahoz kontatzen diren istorioak plazer literario berezia ematen diote entzuleari. Haur-literaturak ahozko tradizio horretatik edaten du eta badu jatorri horren kutsurik. Umeentzako ipuin batek, liburu batean sartua badago ere, ahoz kontatzeko gai izan behar du, eta, ez bada, seinale txarra.»

Atxaga berak dio umorea dela haur-literaturako osagarri garrantzitsuetako bat eta umorea landu duten autoreen artean honako hauek aipatzen ditu: Carroll, Collodi, Samaniego, Dickens, Marck Twain... Umorea poesiaren etxeetako bat dela dio asteasuarrak, agian zabalena...

Epika ere maite dute haurrek eta gazteek (abentura, akzioa, heroiak...). Genero hau landu dutenen artean dauzkagu besteak beste Salgari, Stevenson, Verne, London...

Fantasia, berriz, esan beharrik ere ez dago, umeei maite duten etxeetako bat da. Fantasiaraz beteriko ipuin tradizionalak herri guztietan kontatzen dira. Are gehiago oraindik: herri ipuinak normalki fantasiaraz beterik egoten dira, mitologia bera askotan fantasiaren eta herri xehearen sineskerietan oinarrituta egoten baita.

Txillikuk zera dio irakurzaletasunari buruz: «Irakurketarako zaletasuna noiz eta nola sortzen den jakitea gauza oso interesgarria izango litzateke. Nik ez dut datu zehatzik, baina uste dut beldurrik gabe esan daltekeela txiki-txikitatik sortzen dela zaletasun hori, eta gerorako garrantzi handia duela haurtzaroan egiten den irakurketaren ikaste-, trebatze- eta garatze-prozesuak.»

Nola sortzen da irakurketarako zaletasuna? Hauxe da milioiko galdera. Eta aditu gehienak bat datoz zenbait faktore aipatzerakoan. Hona hemen behin eta berriz aipatzen diren hiru eragile:

- Etxekoen irakurtzeko ohitura.
- Eskolan irakurketari ematen zalon lekua eta garrantzia.
- Irakurgaien atsegina eta erakargarritasuna.

Irakurketaren etsaiak

Irakurketari buruz hitz egin dugu, Irakurtzearen garrantzia ere azpimarratu dugu, haurren sortzen duen zirrara alpatu dugu, baina ez dugu ezer esan Irakurketaren etsalei buruz. Eta etsaiak eduki, badauzka, eta handiak gainera.

Irakurketaren etsalen artean honako hauek alpa genitzake: telebista, bideoa, bideojokoak, kontsolak, Interneta, game-boy makina-txoak eta beste hainbat "aurrerapen tekniko" gure etxeetan eta bizitzetan sartu direnak. Horien aurka borroka egitea lan zaila eta nekeza da eta ziur asko alferrikakoa. Hobe litzateke erabilera arrazionalizatzea, umeentzat egoki diren programak ikusteko denbora mugatzea. Gehiegizko erabilera saihestu beharko genuke behintzat. Medio moderno hauek eskaintzen dituzten programa eta emankizun asko eta asko kaltegarriak dira umeentzat, indarkeriazko irudi franko eta borroka odolitsu asko ematen baitituzte, batzuetan modu nabari eta lotsagarrian eta bestetan modu ezkutu eta maltzurrian. Unescok egindako lerketa baten arabera, ume batek honelako "harribitxiak" ikus ditzake telesbistako aste bakar bateko programazioaren barruan: 848 borroka, 11skar edo iskanbila, 679 hilketak, 420 tiroketa edo 30 tortura kasu. Hau dena oso eredugarria gure haurren hezkuntza jator baterako. Batez beste, umeek astean 25 orduz telebista ikusten dutela kalkulatzen da. Honek denak kezka sakon bat sortu behar liguke eta zalantzan jarri beharko genuke programa horien egokitasuna eta komenientzia gure umeen hezkuntzarako.

Baina telebistak bakarrik ez ditu ematen indarkeriazko ikuskizunak. Bideojoko askok eta askok, eta Interneteko web orri batzuek ere indarkeriazko eta ankerkeriazko jokabide zital eta nazkagarriak eskaintzen dituzte modurik gordinenean. Oraindik ez da frogatu fikziozko jokoen bidez ematen den indarkeria birtual horrek zenbaterainoko eragina duen umeen eta gazteen geroko jokabideetan. Baina garbi dago bortxaketak, hilketak, torturak, etsalen deusezteak eta txikizioak... ematen dituzten ikuskizun horiek ezin direla eredu ona izan gure ume eta gazteentzat. Jokabide jatorrak imitatzeke joera izaten dugun moduan, gauza ia ziurra da jokabide gaizto eta ankerak imitatzeke joerak ere gero eta gehiago azaltzen ari direla gure gizartean, eredu gaiztoak eta indarkeriazko irudiak gure gazteen begiak bonbardatzen ari direlako etengabe. Gogoratu besterik ez

daukagu rol jokia jokatzeko ari zen gazte haren kasua. Inolako errukirik eta zalantzarik gabe hil zuen eserleku publiko batean autobusaren zain zegoen adineko gizon gizagaixo bat, inondik ere ezagutzen ez zuena.

Haur Psikologiako adituek diotenez, telebistak, bideojokoek eta antzeko produktuek une konkretu batean praktikara eramanez daitezkeen jokabideak eta jarrerak erakusten dituzte. Hauxe da umeentzako egindako programa askoren arazoa: beren heroiak direla beren jokabidearen eredu eta heroi horiek indarkeria erabiltzen dutela beren helburuak lortzeko. Indarkeria da arazo guztiak konpontzeko jokabide magikoa. Eta haurrek ikusten dutena imitatzen dute, batez ere ikusten duten hori oso erakargarria eta zirraragarria baldin bada eurentzat. Eta hemen heroiari buruz esan dugunak arrisku nabaria dauka: heroiaren ekintzak gogorak edo gogorregiak izan arren justifikatuta daude eta honek umearengan aztarna eta ondorio ezkutatu bat utzi dezake. Heroi bortitza, indarkeria darabilena, dibertigarria da, ospe sozial handia dauka, beti irabazten duelako (bitartekoak nolakoak diren ez dio axola). Eta hauxe izan daiteke programa horietako askoren ezkutuko arriskua.

Etxekoandre, Kontsumitzaile eta Erabiltzaileen Erakundeak, Espainian egindako ikerketa batean, Irregularitasun hauek nabaritu zituen TVE 1 eta 2, Tele 5 eta Antena 3 telebista kateek umeentzako eskaintako hainbat programatan:

- *Etengabeko indarkeria.* Edozein motatako gatazka edo arazoren aurrean jokabide hau eskaintzen da irtenbide edo konponbide bakartzat eta mendeku izpiritua gorailpatzen da modu lotsagarriean. Marrazki bizidunetan eskaintzen da indarkeriazko eszena kopururik handiena.
- *Emakumearen duintasunaren aurkako jokabideak.* Egindako ikerketaren arabera jokabide hau 101 kasutan agertzen da guztien artean.
- *Arrazen arteko desberdintasunik ez aipatzea.* Arazoa ezkutatu eta isildu egiten da, arrazen eta pertsonen aniztasunik eta desberdintasunik ez balego bezala. Eta azaltzen diren adibideak eta ereduak beti zibilizazio nagusiari dagozkionak dira.

- *Kulturaren kontrako jarrera.* Kulturarekin zerikusia duten galak eta arazoak modu aspergarri eta barregarrian ematen dira, kultura traba bat balitz bezala.

Hau dena irakurri eta ikusi ondoren, norbaitek galde dezake: Beno, eta zer egin behar dugu orduan? Haurrari aurrerapen guztiak kendu behar al dizkiongu, telebista, interneta, bideojokoak, ... dena? Nora goaz bide horretatik? Leizezuloetako garaietara itzuli behar al dugu? Edonori sortuko zaizkio era honetako galderak. Eta erantzuna ez da erraza. Baina, hala ere, honelakoetan eman ohi diren aholku batzuk ematen ausartuko naiz.

Hona hemen proposamen xume batzuk:

- Ahal den neurrian haurrak heziketa munduko programetara bideratu, indarkeria irakatsi beharrean, beste giza balore positiboak irakasten dituzten emankizunetara.
- Eurekin adostuta, telebista ikusteko denbora muga bat jarri eta muga hori betearazten salatu, salbuespenak egon daitezkeela gogoan izanik.
- Haurrekin arrazoitu programa bat zergatik den dibertigarria, atsegina, aspergarria, tristea edo ez komenigarria.
- Argi eta garbi ikusarazi bere familia telebistan azaltzen diren etik desberdina dela.
- Haurrei ikusarazi balta ere telebistako pertsonalak eta horien izaera eta jokabidea eguneroko bizitzako jendearengandik oso desberdina izaten dela askotan.
- Programa edo film batzuetan ageri den indarkeriaz hitz egin eta eztabaldatu. Pertsonok modu horretara ez genukeela jokatu behar garbi azaldu.
- Egon daitezkeen arazoak eta gatazkak indarkeriaren bidez ez direla konpontzen ikusarazi.

Bideojokoek nolako eragina izan dezakete umearen izateko eran?

Eragin negatiboen artean honako hauek alpa genitzake: jokabide agresiboak sortzen laguntzen dute eta galnera medio horien menpeko bihur dezakete pertsona, beste jarduerel, ikasketel eta

jolasari denbora kenduz. Baina, badirudi ume gehienek, aukerarik baldin badute behintzat, nahiago izaten dutela beren lagunekin edo gurasoekin jolastu.

Aspektu positiboen artean hauek alpatzen dira: jolas horien bidez umeez estrategia ugari ikasten dituztela, sorkuntza izpiritua pizten zalela eta Informatika mundurako trebatzen direla.

Nolako irakurketak eskain ditzakegu?

Hemen eredu desberdin ugari eskaintzen dira. Dena dela, denak genero narratibokoak dira, bereziki ipuin munduko eredu bariatu eta aberatsak. Norbaitek poesia, antzerkia, testu entziklopedikoa edo beste nolabaiteko irakurgaien eredu zabalago bat nahi izango balu, beste nonbait bilatzeko ahaleginak egin beharko ditu.

Lamia ezkongai

Behin batean, Orozkoko Antton artzain gaztea mendian zebilen bere artaldearekin. Han zebilela, kantu eder bat entzun zuen eta hain illuraturik geratu zen non, ardiak ahaztuta, ahots hura ateratzen zen lekura joan baitzen.

Sasi batzuk baztertutakoan, aho zabalik geratu zen han ikusi zuenarekin: ibalaren erdian, harri baten gainean, neska eder paregabe bat ikusi zuen eserita. Ile luzea zeukan, hori-horia, eta urrezko orrazi batez orrazten zuen bitartean, kantu harrigarri hura abesten zuen. Anttonek ezin zituen begiak neskarengandik baztertu. Neska hura ez zen herritarra, hori ez.

Halako batean, neskak kantatzeari utzi eta sasi artera begiratu zuen. Antton ikusi zuenean, uretara murgildu zen. Poliki-poliki burua uretatik agertu zuen harriaren atzetik eta han ibili zen ezkutatu... agertu..., mutilak zoratuta begiratzen zion bitartean. Azkenean, bistan geratu zen eta, bere begi handi gardenak zabalduz, honela galdetu zion:

— Nor zara zu?

Anttonek ez zuen bere bizi osoan horrelako ahots goxorik entzun.

— Ni Antton naiz. Eta zu?

Neskak barre-algara egin zion eta, ezer erantzun gabe, berriro ere uretan sartu zen. Antton zain-zain egon zen, baina ez zela azaltzen ikustean, herrira itzuli zen. Egun batzuetan ez zen etxetik atera. Burutik ezin zuen kendu ibaiko neska haren itxura.

Azkenean, ausartu zen bada, eta astiro-astiro, mendirako bidea hartu zuen. Leku hartara iristen ari zela, berriro ere kantu eder hura entzun zuen eta barrua lasaitu egin zitzaion.

Neska, aurrekoan bezala, bere ile horiak orrazten ari zen harriaren gainean. Antton ikusi zuenean, isildu eta irribarre egin zion.

— Egun on, Antton, zure zain nengoen...

— Nire zain?

— Bal, zatoz, hurbil zaitez.

Antton ur bazterrera joan eta eserl egin zen. Orduak joan eta orduak etorri, elkarri begiratu besterik ez zuten egiten, bietan inork ez baitzuen ezer esaten. Azkenean, neskak galdetu zion:

— Nirekin ezkonduko al zara?

Eta Anttonek, besterik gabe:

— Bal.

Neskak eratzun bat eman zion eta berak hatzean sartu zuen. Etxera itzultitakoan, mutilak honela esan zion amari:

— Ama, ezkondu egin behar dut.

— Ene, seme! Eta norekin? —galdetu zion amak.

— Mendian aurkitu dudak neska batekin.

— Baina... —ama ez zen bere harriduratik ateratzen—, nor da?

— Nire bizi osoan ikusi dudak neskarik ederrena...

— Baina, seme, nor da? Nortzuk dira bere gurasoak? Non bizi da?

— Munduko neskarik ederrena da...

— Seme! Seme! Sorginduta hagoela zirudik...

Anttonek ez zion erantzunik eman eta bere maiteak pentsatzen jarraitu zuen. Ama lasterka kaleratu zen, bizilagunekin, amonarekin, osaba Martinekin... denekin hitz egin zuen eta bakoltzak aholku bat ematen zion: sorgina baldin bada, hau; lamia bada, beste hau... Azkenean, adintsuenak bere iritzia eman zuen:

— Lamia baldin bada, ahate oinak izango ditu...

Ama lasterka itzuli zen etxera.

— Seme, ados nago, baina aurrena andregalaren oinak ikusi behar dituzu.

— Baina, ama...

— Hitz ematen al didazu neskaren oinak ikusiko dituzula?

— Beno, zaude lasal, ikusiko dizkiot...

Anttonek bere buruari galdetzen zion amak zergatik ote zeukan horrelako gogo andregalari oinak ikusteko...

Horretan, berriro ikusteko irrika sortu zitzaion eta, lasterka, mendirako bidea hartu zuen.

Sorpresa bat eman nahi zion eta ahal zuen isilena hurbildu zen ibaira. Bere maltea bainatzen ari zen eta arraintxoekin jolasean, izurdeen gisara sartu eta atera... Bere barrea milaka kriskitinen antzekoa zen... baina... enel Bere damaren oinak ez ziren mundu guztiarenak bezalakoak!

— Ametsetan ari ote naiz? —eta berriro arretaz begiratu zion.

Ez, ez zen ametsa, oin halek... ahatearenak ziruditen... Egia esan... ahate oinak ziren!

Hori ikusita, Antton sor eta lor geratu zen eta une batzuez harrিতa begira egon ondoren, herrira itzuli zen lehen bezain isil.

Etxean sartzerakoan, amak antzeman zion zerbait gertatzen zitzaioela.

— Eta, seme? Zer gertatu da? Neskaren oinak ikusi al dituzu?

Anttonek ez zuen ezer esaten eta amak berriro:

— Esaldazul nolako oinak ditu?

— Ahateak bezalako oinak ditu... —esan zuen azkenean mutilak.

— Enel Lamia dal Ezin zara berarekin ezkondu! Entzun?

Eta ama lasterka atera zen berri hura jende guztiari ematera.

Antton, samintasun izugarri batek jota, ohean sartu zen. Sukarra eta malenkonia aldiak izan zituen eta beti bere maltearen aurpegi ederra ikusten zuen eta haren ahots goxoa entzuten: "Zatoz, zatoz, Antton..." Baina ez zen joan eta egun batean penaren penaz hil egin zen.

Hilobiratze egunean, lamia Anttonen etxera joan zen, hildakoa-
ren ohera hurbildu, urrezko mailndire batez estali eta musu goxo bat
eman zion. Gero mendira itzuli zen eta negar egin zuen galdutako
bere maitegatik. Negar eta negar egin zuen eta bere malkoak erori
ziren lekuan Iturri bat sortu zen, lamia eta artzainaren arteko ezi-
nezko maitasunaren orolgarri.

Gizon beltzak, zuriak eta horiak nola sortuak diren

Txinako gizonak hori-horiak dira, eta euren ustez horia da gizo-
narentzat kolorerik jatorrena. Hona nola esplikatzen duten haiek,
beren ustez, gizon desberdinen jatorria.

Behin batean gizona egiteko asmotan hasi omen zen Jainkoa.
Eta ontzigitueak lapikoa egiten duen bezalaxe, Jainkoak ere buztin-
puska bat hartu eta gizon-itxura eman omen zion poliki-poliki. Gero
labean sartu omen zuen, han egosi eta gogortu zedin.

Lehenengo aldiz ari baitzen gizonak egiten, ez omen zekien
artean doi-doi zenbat denbora eduki behar zuen buztin-irudia labean.
Eta aldi batean eduki ondoren, atera egin omen zuen nola ote
zegoen ikusteko. Baina luzetxo eduki nonbait eta dena kiskalduta,
bel-beltz, atera omen zuen. Horrela sortu omen ziren gizon beltzak.

Egin omen zuen orduan beste gizairudi bat, eta labean sartu
omen zuen hau ere. Baina hau, aurrenekoa bezala kiskaldu ez
zekion, berehala atera omen zuen labetik. Zuri-zuri omen zegoen
dena artean, labean behar baino laburrago egon zelako. Hortik omen
datoz gizon zuriak.

Orduan esan omen zuen Jainkoak: "Oraintxe asmatuko diat
zenbat denbora eduki behar duan labean!" Eta beste gizairudi bat
egin eta labean sartu omen zuen. Baina labean edukitzekoan, ez
omen zuen beltza bezain luze eduki, baina zuria baino gehiago bai.
Eta atera zuenean, zer eta hori-hori omen zegoen dena. "Ederki
zegok" esan omen zuen orduan Jainkoak. Eta horrela sortu omen
zituen arraza horiko gizonak. Eta horien artean txinatarrak.

Txinako Ipulna
Fernando Mendizabal "Gramatika txikia"

Snegurochka

Etxe txiki apal hartako su-bajuan distiraka ari ziren enbor piztuak. Elur zurizko goizeko argi hotza leihotik barrena sartzen zen. Aitona-amonak suaren gozotasunera bilduta zeuden eta amona Mariushak txingarrez inguratuta zeukan eltzean zopa borbor geldian irakiten ari zen.

Amona Mariusha triste zegoen. Urteak joanak ziren, makurtua zegoen atsekabearen zamarekin eta bere ilea zuritua neguetako elurrekin. Urteak joan egin ziren, aitona-amonen ametsa eramanez, bizliza pozez beteko zien umetxo bat izatearen ametsa eramanez.

Aitona Yuchkok eskutada bat egur lhar ekarri zuen sua indartzeko. Egur errearen zirti-zarta hotsek bete zuten sukaldeko isiltasuna. Jolasean ari ziren haur batzuen alaitasuna entzuten zen kanpoan. Yuchko zaharra leihora atera zen. Elurrezko panpina baten inguruan haurrak dantzan eta barrez zebiltzan biribil bat osatuz.

- Aizu, Mariusha, zatoz eta ikustazu nolako panpina egin duten —esan zion Yuchkok pozaren pozez.

Aitona-amonak barre egin zuten haurrak barrezka ikusiz. Elurrezko panpina potolo-potoloa zen, gizona, herriko alkatearen tanke-rakoa. Bai mutiko bihurriaki!

Bat-batean, Yuchkok barre egiteari utzi eta esan zuen:

- Mariusha, guk ere egingo al dugu panpina txiki bat, nahi duzu?
- Baina, baina, gizona... Horiek ateraldiak dauzkazu! Ez duzu ikusten jendeak barre egingo ligukeela? Zaharrak gara ume-kerlatan hasteko.
- Ez dio axolarik —eutsi zion bereari Yuchkok—. Begira: inork ez ikusteko moduan arituko gara. Panpina bat egingo dugu, haur itxurakoa, hori baino politagoa, ederra benetan.

Amona Mariushak ez zion kontra egin. Eltzea sutatik erretiratu, larruzko txanoa buruan ondo jarri eta Yuchkorekin irten zen. Beren etxe aurrean jolasean zebiltzan haurren aldamenetik pasatzean, halekin geratu ziren jolasean, haurren alaitasun berberarekin jauziak eginez eta abestuz. Gero, pixkana-pixkana urrunduz joan ziren, zuhaitzak luze-luze eta elurra zuri-zuri ageri zen basotxo bateraino.

Altona-amonak elurra plätzen hasi ziren. Blek, belauniko, Itxura ematen zioten pilo zuriari: umetxo baten, haur txiki baten Itxura. Gorputza egina zuten dagoeneko. Orain burua. Elur pila on bat gainean, ile ugari izateko, bi eskutada masailetarako, pixka bat, oso gutxi, sudurrerako, bi zulo handi begientzako... Al Egina zegoen. Ederra zen oso. Elkar besarkatu zuten bere lanari begiratu eta dantzan hasi ziren pozik, balna, bat-batean gelditu egin ziren adi-adi. Zerbait harrigarria ikusi zuten. Panpinaren buruko bi zuloak betetzen ari ziren kolore urdinez, eta beraletan begirada tinkokiko bi begi sortu ziren. Aurpegia jadanik ez zen zuria; masallak biribil eta gorrikkak bihurtu ziren, eta ahoak irribarre zoragarri baten mugimendua zuen. Haize bafada batek dardararazi zuen elurra larruzko txanoaren azpitik urre koloreko adats luze eta soineko zuri distiratsuan behera irristatu zen, tolesdurak lurreko elurrarekin nahasteraino.

Panpina baldar hura neskatala zoragarri bihurtu zen, ametsetako haurtxoaren antzekoa.

Altona-amonak harriturik begiratzen zioten elkarri. Bai, bai, egia zen; ez zen ametsa; hantxe zegoen neskatala, oso hurbil eta mugitu egiten zen eta besoak luzatzen zituen beraiei hots eginez. Haur hura hartu eta haren musua eta laztanaren berotasun epela sentitzean, bihotzean bizitza berpizten zitzailela sentitu zuten.

Ahalik eta azkarren neskatala beso artean estutu eta etxera itzuli ziren emozioz eta zorionez dardarka.

Su-bajuaren ondoan amona Mariushak bere magalean kulunkatzen zuen neskatala, abesti goxo batekin lo harrarazteko. Tximiniko kanpala larruzko txano bat zegoen zintzilik eta suaren harlosatik gertu zapata txuri polit batzuk lehortzen ari ziren.

Altona Yuchko Mariushari hurbildu zitzaion, isilka hitz eginez:

- Aizu, Mariusha, badaukagu neskatala bat! Elurrez egin dugu. Eta Snegurochka izena jarriko ote diogun pentsatzen ari naiz. Ongi deritzozu? (Snegurochkak errusieraz "elurrezko neskatala" esan nahi du.)

Amonak buruarekin eta irribarrearekin eman zion baletza.

Gau hartako loa zorionaren eta guzti hura amets labur bat izan ote zen beldurraren arteko loa izan zuten, balna hurrengo golzean han zegoen neskatala beraien ondoan, barrezka eta pozik, hizketan.

Jadanik bazekien hitz egiten eta hazi egin zen denbora gutxian eta bere adatsak askoz ere luzeagoak ziren orain. Oso ederra zen!

Egun hartan festa handia egin zuten etxean. Amona Mariusha gogoz aritu zen era guztietako gozoak eta litxarreriak prestatzen. Aitona Yuchkok soinu-joleel eta herriko neska-mutil guztiei del egin zien. Dantzak, abestiak, alaitasuna ordu txikietan amaitu ziren. Herriko neska-mutilak Snegurochkarekin amets egin zuten, begi urdinak eta urre koloreko ile-adatsa zeuzkan neska eder harekin.

Snegurochkak ipuin miresgarri batetik ihes eginna zirudien. Umeekin jolas egitean, marmolezko salak eta iturri bikainak zituzten elurrezko gaztelu eta jauregiak eraikitzen erakusten zien. Bazirudien elurrak zintzo kasu egiten ziela Snegurochkaren eskutxoel, forma bitxiak eta ezinezkoak hartuz. Eta elurtean malutak hasieran zurrun-biloka eta azkenean makal-makal eta poliki erortzen zirela txikiei erakusteko dantzan hasten zenean, guztiak illuraturik geratzen ziren.

Megua urrunduz zihoan, eta zelaiak, zuritasuna galduz, lurmentzen, berdetzen ari ziren. Zuhaitzak beren adar biluziak estaltzen hasi ziren hosto berrieekin egindako soinekoekin. Haize epela udaberriko kantu eta usain gozoz betetzen ari zen. Distira garbia zeukan eguzkiak.

Golz batean, amona Mariusha txingarrez inguratutako eltzearen borborra zaintzen ari zen sutondoan. Aitona Yuchkok egur sorta bat pilatu berria zuen sukaldean. Umeak elur panpinaren inguruan jolasean ikusi zituzteneko golza bezalakoxea zen hau ere; golz hura tristeza izan zen, baina orain han zegoen Snegurochka, etxea eta bizitza osoa poztuz leihoaren ondoan, lore urreztatuekiko belardira eta hosto berdeekiko zuhaitzetara begira.

Yuchkok antzeman zuen Snegurochkaren aurpegia zurbil zegoela eta haren begiak tristezia arrotz batek lausotzen zituela.

— Zer duzu, Snegurochka, ondoezik zaude? —galdetu zion.

— Ez, ez —erantzun zuen tristeziarekin—, izan ere elurra falta zait eta ez daukat hura gabe bizitzerik. Belar berdea ez da hain polita. Politagoa da nire ahizpa zuri ederra.

Eta Snegurochkak zirraratxo bat izan zuen.

Hurrengo egunean hain zurbil eta triste ikusita, ikaraturik begiratu zioten aitona-amonek elkarri.

— Zer du neskatilak? —galdetu zuen beldurrez Mariushak.

Yuchkok ez zuen erantzun. Ez zekien zer esan. Burua makurtu zuen, atsekabe keinu bat ezkutatu nahian. Gero Snegurochkari zuzendu zitzaion alaitasun itxuraz.

— Zer pentsatu du nire txikiak? Zergatik ez zara kanpora ateratzen beste haurrekin jolas egitera? Ez al dituzu maite?

— Ez dakit, aldatxo, baina haize beroa arnastean bihotza pixkanaka-pixkanaka desegingo balitzait bezala sentitzen dut hemen barruan.

— Tira, poztu zaitetz —esan zuen agureak—. Zatoz gurekin. Besotan eramango zaitut eta haizea ezingo da Iritsi zuregana. Ikusiko duzu zeinen lore ederrak ekarri dituen udaberriak.

Mariushak eltzea sutatik baztertu zuen. Hirurak baso aldera irten ziren. Yuchkok Snegurochka samur besarkatzen zuen, haize-kirriak jo ez zezan.

Lore-usalnez gozatutako haize epel eta leunak inguratu zituen. Snegurochka kuzkurtu egin zen zirraren eraginez. Aitona-amonek adore emanez eta besarkaturik eraman zuten lorez betetako basotxo bateraino. Baina hosto eta adar itxi-itxiak zituen zuhaitzi baten ondotik pasatzean, eguzkiaren izpi distiratsu batek ezpataz bezala zauritu zuen neskatila.

Snegurochka estuasun hasperen batean ahitu zen. Bere begiak lausotu eta malkoz bete ziren. Yuchko eta Mariusha kezka eta larritasun handiz begira zeuden. Neskatilaren gorputza ttipitzen hasi zen, pixkana-pixkana desegiten, eta poliki-poliki urtu egin zen, belar galnetan ihintz tanto txiki bihurtuta gelditu arte.

Elurra mendietan urtzen ari zen eguzkiaren lehen izpiekin.

Ipuin errusiarra
"Pueblos y Leyendas"
Telde Arg.

Txomin-ipurdi

Ama eta bere semea elkarrekin bizitoki omen ziren. Semeari Txomin-ipurdi deitzen zioten ipurdi handia zeukalako.

Oso pobreak ziren eta horregatik Txomin-Ipurdik erregearen jauregira joatea erabaki zuen diru pixka bat lortzeko asmoz.

Abiatu zen, ba, erregearen jauregi aldera eta azeri bat atera zitzaion bidean, esanez:

- Nora zoaz, Txomin-Ipurdill...?
- Erregearen etxera noa diru pixka bat eskatzera —esan zion Txominek.
- Ai, ni erregearen oillategian banengol —esan zion azeriak—. Lan ederra egingo nuke nik han.
- Sar zaitez nire ipurdian —esan zion Txomin-Ipurdik.

Azeria sartu zen Txominen ipurdian eta mutilak bere bideari jarraitu zion.

Handik aurreraxeago otso handi bat azaldu zitzaion Txomini eta esan zion:

- Nora zoaz, Txomin-Ipurdill...?
- Erregearen etxera, diru pixka bat eskatzera —erantzun zion Txominek otsoari.
- Ai ni erregearen zalditegian banengol —esan zion otso handi hark—. Lan ederra egingo nuke nik han.
- Sar zaitez nire ipurdian —esan zion hari ere Txomin-Ipurdik.

Eta mutilak bere bideari ekin zion berriro, otso handia eta azeria ipurdi barruan zituela.

Hala zihoala, ibai handi batekin topo egin zuen. Bazirudien itsaso zela. Txomin konturatu zen handik ezin zela inolara ere pasatu. Orduan esan zion ibaiari:

- Sar zaitez nire ipurdian —eta ibai osoa bere ipurdian sartu zen.

Horrela ibala urik gabe, lehor, geratu zen. Pasatu zuen alde batetik bestera, eta bide luzea egin ondoren, erregearen jauregira heldu zen.

Dan, dann... Jo zituen jauregiko ateak. Neskame eta morroi guztiak harrিতa geratu ziren, mutil ipurtaundi hura ate ondoan ikusi zutenean. Berehala joan ziren erregeari esatera.

- Galdeglozue zer nahi duen —esan zion erregeak.

Galdetu zioten Txomin-ipurdiri zer nahi zuen eta hark honela erantzun zien:

— Diru pixka bat nahi dut, ama eta biok hobeto bizitzeko.

Erregeari esan zioten zer nahi zuen mutil ipurtaundi hark eta oso haserre jarri zen, eta esan zien bere zerbitzariel:

— Esalozue mutil horri alferrentzat ez dagoela dirurik. Eta konforme ez badago, eramazue oillategira. A zer aforia izango duten gaur gure oilloek!

Txomin-ipurdi haserre jarri zen, alferrentzat dirurik ez zeukatela esan ziotenean. Bera ez zela alferra esaten zuen, diru pixka bat besterik ez zuela behar. Orduan, denen artean hartu eta oillategira eramán zuten.

Erregearen oilloak handiak ziren, ardien tamainakoak. Txomin-ipurdi oillategian sartu orduko, hasi zitzaizkion moko hemendik eta moko handik. Denen artean jan behar zutela! Txomin-ipurdi geldigeldi egon zen neskame eta morroiak handik joan ziren arte. Baina, orduan, esan zion azeriari:

— Azeri jauna, irten zaitez nire ipurditik, oraintxe zaude erregearen oillategian eta.

Azeria irten zen Txominen ipurditik eta han zeuden oillo guztiak txikititu zituen.

Hurrengo goizean, erregeak oillategira joateko agindu zien morroi batzuel, eta mutil ipurtaundi haren hezurak jaso eta lurpean sartzeko. Morroiak oillategira heldu zirenean, Txomin-ipurdi patxadan eserita zegoen eta oillo guztiak lurpean txikituta. Azeria, berriz, bere lana egin zuenean, mendira joan zen.

Erregeari esan zioten zer gertatu zen, eta ezin zuen sinistu mutil batek nola oillo haiek txikitu zitzakeen.

— Eraman ezazue zalditegira —agindu zien morroiei—. Haiek ez dira oilloak!

Zaldia oso handiak ziren. Hasieran, Txomin ikusi zutenean, beldurtu egin ziren. Baina laster hasi zitzaizkion hurbiltzen, batek ostiko bat emanez eta besteak hozka eginez... Txomin-ipurdi larritu egin zen. Baina morroiek zalditegiko ateak itxi zituztela ikusi zuenean, agindu zion otsoari:

— Otso indartsua, irten zaitez nire ipurditik, erregearen zalditeglan zaude eta!

Hura istilua han sortu zena! Hango irrintziak eta zalapartaki Zaldi guztiak hil zituenean, mendira joan zen otsoa.

Hurrengo golzean, saskia eta aitzurra hartuta, joan ziren morroiak zalditegira, Txomin-ipurdiren hezurak biltzeko asmotan. Aurreko egunean baino gehiago harritu ziren zaldi guztiak hilda eta Txomin-ipurdi patxadan eserita ikusi zutenean.

Erregeari gertatutakoa kontatu ziotenean, zer egin ez zekie la geratu zen. Baina mutil hark berriz burlik ez ziola egingo pentsatu zuen. Herriko plazan lasto eta egur pila handi bat jartzeko agindu zuen eta su eman eta erretzeko bertan Txomin-ipurdi.

Herri guztia aritu zen lanean lasto eta egur pila handi hura egiteko. Jarri zuten Txomin-ipurdi galnean eta su eman zioten lastoari. Erregea ere han zegoen mutil ipurtaundi hura nola erretzen zen ikusteko. Sua indartzen hasi zenean, esan zion Txominek Ibalari:

— Ibala, irten zaitez nire ipurditik.

Ura indarrean hasi zen irteten, sua itzaliz eta inguru guztiak betez. Jendeak lasterka ihes egin behar izan zuen handik. Baita erregeak ere, itoko ez bazen.

Erregea beldurtu egin zen. Mutil ipurtaundi hark herri guztia hondatuko ziola pentsatzen zuen. Eta mutil hura bere aurrera eramateko agindu zuen. Eraman zuten Txomin-ipurdi erregearen aurrera eta honek galdetu zion:

— Zertara etorri zara jauregi honetara?

— Zuk ondo dakizun bezala, diru pixka baten bila —erantzun zion Txominek—. Baina ez didazue pixka hori eman nahi izan eta orain ipurdia bete nahi dut.

Erregeak agindu zuen berak zeuzkan diru guztiak, urre eta zilarak biltzeko. Baina hala ere ez zen nahikoa izan Txominen ipurdia betetzeko. Herri guztiko diruak biltzeko agindu zuen erregeak. Baina hala ere ez zuten Txominen ipurdirik bete.

Azkenean, Txomin-ipurdi konturatu zen herri guztian ez zegoela beste dirurik. Nahikoa bazuela esan zion orduan erregeari.

Berrero bere etxera joan zenean, zeuzkan kutxa eta zoko guztiak bete zituen diruz Txomin-lpurdik. Handik aurrera amak eta blek ez zuten diru faltarik izan, eta oso ondo bizl izan ziren.

Joxe Arratibel

"Kontu zaharrak"

LA GRAN ENCICLOPEDIA VASCA

Bazkari ederra

Xabat izeneko gizon pobre bat Bagdaden bizl zen eta eskean ibiltzen zen, egunero zerbait jan ahal izateko. Ondo hitz egiten zuen eta aberatsen etxeetan errukia eta jateko zerbait lortzen zuen.

Egun batean agure bizar-zuri baten etxera iritsi zen. Berak ez zekien, baina printze aberats bat zen.

— Zerbait emango al zenidake jateko, jaun agurgarria? Gaur oraindik mokadurik probatu gabe nago —erregutu zion Xabatek.

— Zatoz barrura, biok bazkalduko dugu eta —esan zion printzeak.

Eta biak jangela dotore batera sartu ziren. Mahalan eserl eta agureak esan zion:

— Jan, lagun, jan lasal, mesedez. Ez izan lotsarik.

Eta printze bizarzuria jan Itxurak egiten hasl zen, mahalan janik ez bazegoen ere. Xabatek gauza bera egin zuen, gustura jaten ariko balitz bezala.

— Zer Iruditzen zaizu ogi hau? Ez al da gozoa? —galdetu zion agureak eskaleari.

— Arrazoi duzu, Jauna —esan zion Xabatek—. Sekula ere ez dut jan horren ogi bigun eta gozorik.

Orduan printzeak esan zion morrolari:

— Mutil, ekarri beste platerkada bat.

Mutilak zerbait ekartzen zuen Itxura egin zuen. Gero Xabati esan zion:

— Tira, lagun, proba ezazu janari berri hau. Inoiz jan duzun arkume errerik gozoena da eta.

Jaten ari ziren itxura egin zuten blek, nahiz eta mahala huts-hutsik egon.

- Ederra benetan! —esan zuen Xabatek, apetitu onez jaten ari zenaren itxurak eginez.
- Asko pozten nau zu hain gustura jaten ikusteak —esan zion printzeak—. Jan dena, platera ongi garbitu arte.

Gero ahatea saltsan eskatu zuen almendraz eta mahaspasaz horniturik. Eta, azkenik, ardo gozoa eta postrea eskatu zituen.

- Nire Jaun eta jabea —esan zion Xabatek—, barkatu baina inoiz ez dut ardorik edaten; debekaturik daukat.
- Utzi txorakeriak eta edan nik bezala —esan zion agureak kopa bat ahora eramango balu bezala eginez. Xabatek ere hala egin zuen.

Printzeak ardo gehiago bota zion, gero edanaraziz.

- Uste dut mozz-korr-tzeen hassill naizzeelaa —esan zuen Xabatek eta muturreko bat eman zion agure bizar-zuriari.
- Erotu egin al zara? —esan zion printzeak.
- Begira! Esan dizut ez nagoela ohituta edaten eta hala ere edanarazi egin didazu. Mozkortu egin naiz eta ez nekien zer egiten nuen. Barkamena eskatzen dizut.

Printze zaharra haserretu ordez irribarrez jarri zen eta honela esan zion Xabati:

- Zu bezalako pertsona baten bila nenbilen aspalditik. Goseak egonagatik nire broma guztiak agoantatu dituzu eta azkenean mozkor itxura egin duzu oso ondo. Baina orain benetan bazkalduko dugu.

Eta hori esan ondoren, bere zerbitzariel deltu zien agure bizar-zuriak. Mahaletan plater distiratsuak ipini zituzten eta Xabat eskaleak sekula jan zituen janaririk gozoenak jan zituen printzearekin batera. Baina oraingoan benetako janariak ziren. Musika ere jarri zuten eta dantzariak han aritu ziren Xabaten bazkarla alaitzen.

Bukaeran printzea Xabaten oso laguna egin zen eta bere jauregian hartu zuen bere zerbitzari eta lagun bezala.

Tximuek ilargia nola salbatu zuten

Behin batean tximu talde handi bat bizi zen baso Itxi eta hostotsu batean. Denbora pozik igarotzen zuten, zuhaitz adarren artean saltoak eginez, intxaurrak janez eta elkarri bihurrikeriak eginez.

Gau batean, tximuak zuhaitz adarretan atsedean hartzen zeuden bitartean, ikusi zuten basoko aintziran ilargiaren isla dizdiz egiten.

- Begira, begira! —oihu egin zuen tximu batek—. Ilargia aintzira erori da! Atera egin behar dugu; mundua ezin da ilargirik gabe gelditu.

Beste tximuek erantzun zuten:

- Ondo da; goazen ilargia aintziratik ateratzera.

Eta ilargia nola salbatu pentsatzen jarri ziren. Tximuetako batek esan zuen:

- Kate bat egin behar dugu. Harekin ilargia uretatik aterako dugu eta berriro zeruan esekiko dugu.
- Oso ondol —oihu egin zuten beste tximuek.

Eta horrela egin zuten.

Tximu haletako batek estu-estu heldu zion aintzirarantz makurtzen zen zuhaitz handi baten adarrari; bigarrena honen isatsetik esekitzen, eta hirugarrena bigarrenaren buztanetik. Honela, bata bestearen buztanetik esekita, tximuek kate luze bat egin zuten uretaraino iristen zena.

Baina lehenengo tximua helduta zegoen adarrak ez zuen pisuari eusteko adina indar izan, eta gero eta gehiago makurtzen hasi zen, azken tximuaren isatsak ura ukitu zuen arte. Ur gaina biziki mugitu zen orduan, eta ilargiaren isla desagertu egin zen aintziratik. Une berean adarra puskatu egin zen eta tximu guztiak uretara joan ziren.

Bustita, izututa eta hotzak dardarka atera zirenean, zuhaitzaren adarretara itzuli ziren, eta tximu batek, gora begiratzean, ilargia ikusi zuen.

- Begira, lagunok! —deladar egin zuen—. Ilargia bere tokira itzuli da! Katea egin dugunean beldur izango zen, noski, harrapatu egingo genuela eta badaezpada ere zerura itzuli da.

- Mundu hau salbatu dugul— esaten zieten tximuek harro-harro beste animaliei—. Guri esker mundua ez da ilargirik gabe geratu.

Tibeteko Ipuina

Ilargia edan zuen astoa

Pello guztiz nekaturik zegoen egun osoa ferian eman ondoren. Horregatik, bere astoa sokatik hartu eta etxerantz abiatu zen astiro-astiro.

Pello herrira heldu zenerako gaua zen.

- Ufi Heldu gara azkenean! —esan zuen pozik.

Illetsu, halaxe zuen izena astoak, egarri zen eta urmaelera joan nahi zuen. Beraz, astoari jarraitu behar izan zion Pellok.

Kirkilak kantari ari ziren eta Ispilu batean bezala ikusten zen ilargia urmaeleko uretan islatuta.

Astoa ura edaten ari zela, hodel batek estali zuen ilargia eta urmaelean desagertu egin zen bere irudia.

- Harat illetsuk ilargia edan du! —esan zuen Pellok harriturik.

Eta korrika joan zen herrira, oihu bizian berria zabaltzera:

- Illetsuk ilargia edan du! Illetsuk ilargia edan du!

Herriko guztiak joan ziren korrika urmaelera Pellok kontatutako miraria beraien begiekin ikustera.

Eta heldu zirenean, Pellok esandako guztia egia zela ikusi ahal izan zuten. Han ez zegoen ilargirik! Astoak ilargia edan zuen!

Horrela bada, han ukitu eta hemen ukitu, astoa aztertzen hasi ziren, ilargia non ote zeukan gordeta ikusteko. Batek tripan ukitu zion, beste batek hanka azpiak begiratu zizkion eta beste batek belarri zuloetan begiratu zion, ilargia han ote zegoen jakiteko. Albatariaren azterketa zirudien hark. Zoko guztietan begiratu arren, ez zuten ezer aurkitu.

- Eta tripa zabaltzen badlogu? —esan zuen batek.

- Ez, ez. Ez dago tripa Ireki beharrik —esan zuen beste batek—. Amu batez aterako dlogu ilargia eztaurritik.

Eta herritarrak honela eztabaldan ari zirela, hara non agertzen den ilargia berriro urmaeleko uretan.

— Begira, begiral —oihu egin zuen Pellok—. Ilargia berriro azaldu dal ilargia berriro azaldu dal

Pozaren pozez denak urmaelera hurbildu ziren eta, ilargia berriro ere gal ez zedin, harrapatzea pentsatu zuten.

Era askotako ahaleginak egin zituzten ilargia harrapatzeko: txorientzako sarea erabilli zuten, arrantzarako kainabera ere bai, eskua-reak ere salatu ziren, okinen palarekin ere egin zituzten ahaleginak..., baina ezin izan zuten ilargia harrapatu.

Pellok, orduan, ilargia berriro edateko esan zion lletsuri. Baina badakizue astoak zeinen burugogorak diren eta lletsuk ez zuen ilargia berriro edan nahi izan.

Egunsentia heldu zenean, urmaelera hurbildutako guztiak neka-neka eginda eta burumakur itzuli ziren beren etxeetara, loari eutsi ezinik.

Orduan ilargiak keinu egin zuen begi batez.

— Agur, txoriburuaki! —esan zien etxerantz zihoazen guztiel.

Eta ilargiak, irribarre eginez, eguzkiari utzi zion lekua urmaelean.

Untxiak zergatik dauzkan belarriak hain luze eta handiak

Untxia ez da beti izan orain bezalakoa. Garai batean ez zeuzkan horrelako begi lrtanak (bixiak), ezta horrelako belarri handi eta luzeak ere. Bere tamainarekin oso konforme ez zegoen piztitxo txiki eta azkarra zen.

Egun batean, bere ahalmen magikoel esker, zerura igo zen eta Jainkoari eskatu zion bere neurriak handiago egin zitzala, eta Jainkoak agindu zion bere nahiak beteko zituela baldin eta lau larru eramaten bazizkion: bata tigrearena, bestea tximuarena, bestea muskerrarena eta bestea sugearena.

Untxia lurrera itzuli eta zuzen-zuzen tigrearen bila joan zen. Zerura nola igo zen eta Jainkoa nola ikusi zuen, dena kontatu zion tigrearri, eta baita ere adierazi zion Jainkoak nola esan zion ekaltz izugarri bat zettorrela lur osoa birrinduko zuena; baina berak, txikia izanik, ez zeukala beldurrik, edozein zulotan gorde zitekeela eta.

Tigreak beldur izugarria sentitu zuen bere bizia arriskuan ikustean, eta orduan untxiak modu bat proposatu zion haize ekaiztsu hartatik babesteko. Untxiak berak zuhaitzik sendoenari lotuta jarriko zuen tigrea eta haizeak ezingo zuen eraman horrela. Tigreak sinestu egin zuen dena eta zuhaitzean bere burua lotzen utzi zuen. Untxiak ondo lotuta ikusi zuenean, egur batekin buruan jo zuen tigrea behin eta berriz, seko utzi zuen arte. Gero, alzo batekin larrua kendu zion eta etxera eraman zuen.

Lehenengo larrua lortu ondoren, bigarrenaren bila abiatu zen untxia. Denda batera joan zen eta xabola, lispilu bat eta bizarra mozteko labana erosi zituen eta hauek guztiak hartuta basora itzuli zen. Laster ikusi zituen tximu batzuk zuhaitz batera igota. Untxiak lispilua enborrean eseki, aurpegia xaboi aparrez bete eta tximuen aurrean biboteak eta ilea moztu zituen, ondoren labanaren zorroztu gabeko alde lepotik ere pasatuz. Gero tresna guztiak lurrean utzi eta urrutira joateko itxurak egin zituen.

Berehala tximu haletako bat zuhaitzetik jaitsi eta untxiak egindako mugimendu guztiak imitatzen hasi zen. Baina, labana lepotik pasatzerakoan, alde zorrotzarekin egin zuen, lepoa moztuta odoluz. Untxiak, tximua zegoen tokira itzulliz, larrua kendu zion eta zorlontsu eraman zuen etxera.

Inguru haletako aintzira batean musker basati bat bizirik zen, eta honek ura edan nahi zuten beste animaliei ez zien inolara ere uzten bere putzura hurbiltzen. Untxia han joan zen, eskuetan *jikara* (fruitu gogor bat) zuela, eta berarekin jolastera gonbidatu zuen muskerra. Muskerrak onartu egin zuen, eta pilota antzeko fruitua baten eskutik bestearenera zihoan bitartean, untxia pentsati zebilen kolpea emateko tokirik egokiena zein ote zen aztertzen. Azkenik erabaki zuen eta muskerrari izugarritzko zartakoa eman zion *jikarekin* kopetan. Baina muskerra hil ez, balzik eta uretara itzuli zen haserre bizian.

— Kolpea isatsaren hasieran eman izan bazenit, hil egingo ninduzun —deladar egin zion mehatxuka narrastiak.

Untxia ez zen ikaratu horregatik. Hitz haiek gogoan jaso zituen, eta hurrengo egunean aintzirara itzuli zen berriro. Beste behin ere jolasera gonbidatu zuen muskerra eta gaiztakeriarik ez zuela egingo agindu zion halako hitz ederrez, non narrastiak onartu egin baitzion, mesfidati egon ondoren. Oraingoan untxiak ez zuen hutsik egin eta,

Jolasean ari ziren bitartean, Isatsa jalotzen zen tokian eman zion kolpea pilotarekin. Muskerra bat-batean hil zen eta bere larrua tigrea-renarekin eta tximuarenarekin bat egitera Joan zen.

Untxia oso pozik zegoen bere arrakastaz. Hurrengo goizean irten zen berriro eta sugearekin topo egiteko zoria izan zuen. Honek hozka egin nahi izan zion, baina animalia bizi eta bizkorrak bere azkazalak begietan sartu eta hiltzea lortu zuen sugea. Larrua kendu eta etxera itzuli zen; besteekin batera jarri zuen eta zerura ligo zen urduri

Jainkoak entzun zuenean larru halek nola lortu zituen, haserre bizian jarri zen, heldu zion untxiari belarrietatik eta jipoitu egin zuen begiak la irtenda bixi-bixi jarri zitzaizkion arte. Eta ez zuen honen tamaina handitu nahi izan, zeren, hain txikia izanik, horrelako galzakeriak egiten bazituen, nolakoak ez ote zituen egingo handiagoa izandakoan.

Eta honela itzuli zen untxia lurrera, bere belarriak luzatuta eta begi bixi-bixiekin.

Ipuin mexikarra

Troll-en altxorra

Bazen behin iratxo familia bat. Denak txiki-txikiak ziren eta pixka bat bihurriak ere bai. Gazteenak Jorrik zuen izena eta ehun urte besterik ez zituen. Nekazari batzuen etxean bizi ziren eta esker onekoak izan nahi zuten.

Nekazariaren alaba ezkontzera zihoan eta Jorrik-ek opari bat egin nahi zion. Horretarako, troll-en altxorretik lepoko bat lapurtzea pentsatu zuen, halek oso aberatsak baitziren. Troll izeneko gizaki hauek handiak eta itsusiak ziren eta galzto fama zeukaten. Basoetan eta leizezuloetan bizitzen ziren.

Esan zion, bada, altari pentsatu zuena eta honek laster erantzun zion:

- Ezta pentsatu ere! Troll-ek jan egingo zaituzte. Ez dizut utziko hara joaten, ezta Gabon gauean ere!
- Zer gertatzen da, ba, Gabon gauean, alta? —galdetu zion Jorrik-ek.

Eta aitak hauxe kontatu zion:

- Gabon gauean troll kalku horiek euren aberastasunak zenbatzen dituzte, eta lasai-lasai sar zaitezke beralen kobazuloan. Baina ez dizut utziko hara joaten!

Baina, Gabon gauean, denak lo zeudela, Jorrik troll-en kobazuloa abiatu zen. Hara iristean, barrura begiratu eta bi troll ikusi zituen altxorra zenbatzen.

Jorrik isil-isilik sartu eta altxorraren kutxara igo zen. Baina, lepokoa hartzera zihoala, troll batek kutxa itxi egin zuen eta Jorrik barruan gelditu zen ilunpetan. Orduan, lepokoa poltsikoan sartu eta oihuka hasi zen.

- Eee, hemen nagoela! Ireki kutxa hau, artaburua!

Deladar halek entzunda, troll batek kutxa ireki eta esan zuen:

- Ooo, iratxo bat da!! Jan egingo dut oraintxe.
- Ezin nauzu jan, zikin-zikina nago eta —esan zion Jorrik-ek.

Hori entzundakoan, troll-a ibal bazterrera joan zen Jorrik garbitzera. Ibal ertzean ura ateratzeko ontzi bat zeukaten troll-ek, eta Jorrik-ek idela bat izan zuen.

- Ni garbitzeko zepilua beharko duzu —esan zion troll-ari.

Orduan, iratxoa lurrean utzi eta zepilo bila joan zen troll-a. Jorrik-ek, bitartean, azkar-azkar ontzira sartu, soka moztu eta ibalan behera ihes egin zuen.

Troll-ak, honetaz konturatzean, izugarritzko oihua bota zuen. Baina, alferriki izan zen! Jorrik-ek ibalan behera ihes egin baitzuen.

Etxera allegatutakoan, Jorrik-ek burukoaren azpian utzi zion lepokoa etxeko alabari eta poz-pozik joan zen lotara.

Lorito kaskasoila

Bazen behin lorito koloretsu eder bat Amazonas ibalaren inguruan bizi zena. Brown familiak New Yorkera eraman zuen beren etxea alaitzeko. Loritoak munduko kolore guztiak zeuzkan: horia, berdea, gorria, urdina, morea... Hitz batzuk esaten ere bazekien: "Egun on, Ramon! Gabon, Ramon!" Izan ere, loritox txiki-txikitatik zaindu zuen gizonak Ramon zuen izena.

Hala ere, loritoari ez zitzaion New York gustatu, ez etxeak, ezta euria eta elurra ere. Loroel belardiak eta eguzkia gustatzen zale.

Baina Brown-darrak ez ziren konturatzen loritoaren egonezin honetaz. Eurak pozik zeuden hegaztiarekin eta gainera barregura ematen zien haren "Egunon, Ramon! Gabon, Ramon!" esan beharrrak.

Loritoa gero eta tristeago zegoen. Ezin zuen ihes egin. Gauero-gauero "Gabon, Ramon!" esan eta malko bat isurtzen zuen. Ez zekien zer egin eta, bere pena azaltzeko, egunero luma bat kentzea erabaki zuen.

Lumarik gabe geratu zenean, Brown-darrek albaitariarengana eramane zuten. Albaitariak aztertu zuen eta honela esan zien:

— Loritoa bakarrik sentitzen da. Hori da bere arazoa.

Beraz, Ramon! delitu eta beste lorito bat bidaltzeko eskatu zioten. Handik egun batzuetara Iritsi zen bigarren loritoa Brown-darren etxera. Lorito kaskasollak ezin zuen sinetsi: lagun berri bat zeukan! Bat-batean, lorito berriak honela esan zuen:

— Egun on, Ramon!

Eta New Yorkekoak erantzun zion:

— Egun on!

Hurrengo egunean, lorito kaskasollari luma gorri bat lrtzen zitzaion. Eta hurrengoan berdea. Et hurrengoan urdina. Eta berriro kolorez jantzitako txori ederra izan zen.

Cuentos para chicos y grandes
Hilda Perera

Lamia txikia

Bazen behin lamia txiki bat erreka garbi baten ondoko kobazu-loan biziz zena. Lamia guztiek bezala, urrezko orrazia zeukan eta orduak eta orduak ematen zituen bere ile distiratsua orrazten.

Arratsalde batean, bere gurasoen aholkuel Jaramonik egin gabe, lamia txikia herrira hurbildu zen lagun berriak egiteko asmoz. Batera eta bestera ibili ondoren, Bittor Burugogor izeneko mutiko bihurria ezagutu zuen, eta berarekin pasa zuen eguna jolasean.

Gaua iristean, lamia txikia kobazulora itzuli zen lotara. Baina urrezko orrazia ahaztu zitzaion!

Bittor Burugogorrek orrazia hartu eta etxera eramán zuen.

— Urrezko orrazi honekin aberastu egingo naiz! Lamia tentel horrek ez du gehiago orrazirik ikusiko, ez horixe! —zioen berekiko mutilak.

Eta, inork ez lapurtzeko, orrazia ere berarekin sartu zuen ohean.

Lamia txikiak beste lamiei deitu zien orrazia berreskuratzen lagun ziezaloten. Eta Bittor Burugogorren etxera joan ziren denak. Leihu ondoan jarri eta honela abestu zitoten:

*Sasi guztien gainetik,
laino guztien azpitik,
nire orrazia lapurtu duena
eror dadila ohetik!*

Eta... plaust!!! Bittor Burugogor ohetik erori eta sekulako ipurdikoa hartu zuen. Baina ez zion garrantzirik eman, eta berriro ohean sartu zen.

Handik gutxira berriro entzun zuen:

*Sasi guztien gainetik,
laino guztien azpitik,
nire orrazia lapurtu duena
eror dadila ohetik!*

Eta... plaust!!! Bittor berriro ohetik erori zen eta sekulako ipurdikoa hartu zuen. Eta, ikaratuta, orrazia leihotik behera bota zuen. Lamiak pozik itzuli ziren kobazulora orrazia berreskuratuta. Eta Bittor Burugogorrek handik aurrera ez zuen gehiago orrazirik lapurtu.

SORKUNTZA